

Az új évben is a nemzetiségekkel közösen...

Interjú Soltész Miklós egyházi és nemzetiségi ügyekért felelős államtitkárral

– *Mozgalmas évet zártak a nemzetiségi közösségek: a pandémia után az előző évek elmaradt rendezvényeit is megtartották. A programok élénk nemzetiségi életéről tanúskodnak, talán ezért is okozott meglepetést egyes nemzetiségi képviselők számára a népszámlálás nemzetiségükre vonatkozó eredménye. Az államtitkárság hogyan értékeli az erről szóló adatokat?*

– Nagyon nehéz időszakon vagyunk túl. Azt gondoltuk, hogy a Covid-járvány után gazdaságilag is rendbe jön minden, közösségeink is hiányolták az együttlétet. Ezek után – lassan két éve – berobbant a háború. Ennek nagyon súlyos, máig kiható következményei lettek, hiszen azok a döntések, amelyek a fegyverek, a háború és a pusztítás miatt a nemzetközi gazdaságból elvontak pénzeket, kihatottak Magyarországra is. Ez csökkentette a lehetőségeinket. A sok rossz döntés, köztük az Oroszországgal szembeni embargós intézkedések az energetika terén nagyon súlyosan érintettek minket. Az orosz gáz sokkal kisebb mennyiségben érkezhett hozzánk s jóval drágábban. Ez kihatott az egész nemzetgazdaságra, így a nemzetiségek életére is. Nemcsak az országos önkormányzatok működésére, hanem az általuk, illetve a helyi önkormányzatok által működtetett intézményekre, iskolákra is.

Az egyik legfontosabb eredmény az elmúlt évek során, hogy intézményeink zökkenőmentesen működhetek tovább. A kormány képes volt úgy gazdálkodni, hogy nemcsak a KLIK, hanem az egyházi és nemzetiségi intézmények is megkapták három részletben a rezsitámogatást. Arra törekedtünk, hogy csökkentsük az intézmények energiafelhasználását, ezért a 2023-as évben ilyen pályázatokat írtunk ki kis és nagy intézményeknek egyaránt. Nagyon jó volt a visszhang, sok jó pályázat érkezett, amit támogatni tudtunk. Ez olyan sikeres volt, hogy 2024-ben is folytatni fogjuk ezt a törekvést. A sok nehézség ellenére a 2023-as évet jól zártuk a nemzetiségekkel úgy a közösségi programok (táborok, kulturális rendezvények) vonatkozásában, mint intézményi területen.

A népszámlálás eredménye valóban sok tekintetben megdöbbentett, elkeserített egyeseket. Bátorítani szeretném őket, hogy ne ijedjenek meg. 2010-től közös szándékunk volt, hogy megállítsuk a nemzetiségi támogatások nagymértékű emelkedése következtében megindult nemzetiségi bizniszt. Ez ellen a nemzetiségekkel együtt közösen akartunk fellépni, jogszabályi keretekkel megálljt parancsoltunk annak, hogy anyagi érdekből vallja magát valaki egy nemzetiséghez tartozónak. A 2011-es adatokhoz képest – kisebb mértékben – ez is szerepet játszott a létszámcsökkenésben. Az összehasonlítást az is megkérdőjelezi, hogy a két népszámlálás metodikája különbözött. A 2022-es népszámlálás egységes EU-s szabályok alapján folyt, amelyek előírták többek között az internetes kitöltési lehetőséget is. A nagy többség valóban így töltötte ki a kérdőívet, és ez is befolyásolhatta az eredményt. A végére hagyott, nem kötelező egyházi és nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó kérdésekre már sokan nem figyeltek, átugrották őket.

Töretlen az akarat a nemzetiségi iskolák felé, évről évre rengeteg pályázat érkezik a civil szervezetek, önkormányzatoktól, a különböző rendezvényeken minden korosztályt megtalálunk. Mindez sokkal in-

kább visszaigazolás a nemzetiségek életéről, mint a számbeli adatok, tehát elkeseredésre nem látok okot.

– A nemzetiségi (kisebbségi) törvény megalkotásának harmincéves évfordulóján, a kerekasztal-beszélgetésen részt vett az elmúlt harminc év számos nemzetiségi képviselője. Visszatekintve erre a harminc évre milyen eredményeket emelne ki?

– A folyamatokat kell nézni, és ezt különösen a fiataloknak mondom, akik nem tudják, milyen versenyhátrányból indultunk a rendszerváltáskor, hiszen nem éltek még akkor és az azt megelőző évtizedekben. Ha mostani szemmel visszatekintünk a harminc évvel ezelőtti döntésre, azt is lehetne mondani, hogy sok mindent nem kaptak meg azonnal a nemzetiségek. Ma már természetes a támogatás, a működési forma nem volt meg még annak idején, ám az alapok erősek voltak, ezért jelentős annak az időszaknak a törvényhozása. Újabb nagy lépés történt aztán 2010 óta, mióta mi kormányzunk. Nemcsak az anyagi támogatás nőtt sokszorosára a nemzetiségek számára, hanem a mindennapi életükhöz, tevékenységeikhez való hozzáállás is. Országgyűlési szószólók vannak, sőt képviselőjük is. A bizottságuk által olyan jó értelemben vett lobbitevékenységet tudnak kifejezni, ami közösségüket szolgálja. Országos önkormányzati és civil szervezeti hálózatuk mögött rengeteg munka van részükről és a kormányzat részéről is. Az együttműködés töretlen és zökkenőmentesen zajlik.

A nemzetiségek kulturális autonómiájának kiteljesedésére, a nyelvhasználatára bízunk: az otthonon kívül az óvodákban, köznevelési intézményekben, középiskolákban. A számok is sokat mondanak erről: 2010-ben, amikor elkezdtünk kormányozni, 12 köznevelési intézmény működött nemzetiségi irányítás alatt, most pedig 106! Ezen kívül több nem nemzetiségi fenntartásban levő iskolában is folyik nemzetiségi oktatás. Ha innen nézzük ezt a harminc évet, akkor látjuk, hogy jó alapokra építkeztünk.

– Több beruházás, intézmény felújítása befejeződött, folyamatban vannak korábban indult felújítások, mint a budapesti Szlovák Kulturális Központ, a Bolgár Kulturális Központ, a Görögség Háza, illetve más beruházások is. Hogyan folytatódnak ezek a munkák, indulnak-e újabbak 2024-ben?

– Nagy öröm, amikor befejezéséhez érkezik egy projekt, tavaly több közepes és energetikai beruházás fejeződött be. Idén nyár elejére elkészül a Bolgár Kulturális Központ, őszre már megújult épületegyüttes várja a diákokat a biatorbágyi Ritsmann Pál Német Nemzetiségi Általános Iskolában. Nagy beruházás a szlovák evangélikus templom felújítása, az életveszély elhárítása megtörtént, s elkezdődik az építkezés látványosabb része. Budakeszin elkezdődött a német nemzetiségi iskola fejlesztése, folytatódik a Görögség Háza évtizedek óta húzódozó felújítása. Döntöttünk az idején energetikai pályázatokról is, 1,2 milliárd forintot fordítunk az ingatlanok energiahatékonyságának fejlesztésére.

Fontosak az iskolák, tájházak, intézmények felújításai, igyekeztünk a nehéz gazdasági helyzet ellenére folytatni ezeket, de ugyanilyen fontosnak tartjuk a közösségi életet is. Több mint ezer kulturális programot, táborozást, civil szervezetek eseményeit támogatjuk. Ezek között sok kisebb, helyi esemény is van, ami az ott élőknek nyújt közösségi együttlétet. Szintén jelentősek a fiatalokat megszólító programok: idén harmadik alkalommal szervezzük meg a nemzetiségi sportthétvégét Gyulán a középiskolásoknak. Sokadszor kerül sor a nemzetiségi ösztöndíjban részesült fiatalok alumni találkozójára. Szeretnénk, ha éreznék, feladatuk van, számítunk rájuk. Minden évben megszervezzük a nemzetiségi ifjúsági találkozót, hogy megismerjék egymást, közösségbe és kapcsolatba kerüljenek egymással. Nagy sikere van a nemzetiségi gasztrofesztiválnak is, idén a negyediket szervezzük meg. Az a feladatunk az iskolákkal, köznevelési intézményekkel együtt, hogy

megszólítsuk őket is. Előbb-utóbb ők lesznek azok, akik ezeket a programokat, kulturális rendezvényeket megszervezik, pályáznak.

Nagyon fontos továbbá a nemzetiségi pedagógusok megbecsülése. Három lábon áll ez a rendszer: a nemzetiségi tanulmányi ösztöndíj a diákoknak szól, a felsőoktatási ösztöndíjjal a nemzetiségi oktatásban való részvételt támogatjuk. Ezek már évekkel ezelőtt elindultak. A harmadik, a pedagógusok fizetése, melyet több lépésben a nemzetiségi pótlékkal támogattunk. Most pedig 32%-kal emelkedik a bérezésük, ami jövőre folytatódik majd. Nagy küzdelem eredménye, hogy európai uniós pénzekből jelentős összeget tudunk juttatni a tanároknak. Kiemelném, hogy a nemzetiségi iskolák egy részében kis létszámú osztályok működnek, esetükben a 12 fő helyett 8 főben határoztuk meg az átlagbér-támogatás feltételét.

– Köszönjük az interjút!

Balányi Klára

Visszatekintés és előrenézés

Hollerné Racskó Erzsébet, az Országos Szlovák Önkormányzat és az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége elnökének gondolatai 2024 elején

A nemzetiségek életét meghatározó módon befolyásoló törvényt a magyar országgyűlés kilencvenhat százalékos többséggel fogadta el 1993. július 7-én.

Nincs jobb alkalom az elmúlt év értékelésére és a következő évre vonatkozó tervek elkészítésére, mint az új év első napjai, amelyeket nemrég éltünk át. Alig néhány héttel azt megelőzően a többi nemzetiséggel, a politika s a közélet képviselőivel együtt emlékeztünk meg a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény elfogadásának 30. évfordulójáról. Ebből az alkalomból az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségi Bizottságával együttműködve ünnepi ülést szervezett az ún. Kisebbségi Kerekasztal egykori résztvevői számára, valamint a tizenhárom hazai nemzetiség kultúrájának sokszínűségét bemutató gálaműsorral ünnepelte az évfordulót. A nemzetiségek életét meghatározó módon befolyásoló törvényt a magyar országgyűlés kilencvenhat százalékos többséggel fogadta el 1993. július 7-én. Az 1868-as, Eötvös József nevéhez fűződő nemzetiségi törvényt követően ez volt az első olyan törvény, amely a nemzetiségek jogállását szabályozta Magyarországon. Megszületésében a politikai pártok és a kormány képviselői mellett – a már említett Kisebbségi Kerekasztal útján – a nemzetiségek képviselői is részt vettek. A törvény tizenhárom őshonos magyarországi nemzetiiséget ismer el, rögzíti egyéni és közösségi jogait, megteremti a nemzetiségi önkormányzati rendszer jogi kereteit s a törvényben foglalt jogok betartását felügyelő nemzetiségi ombudsman intézményét.

A törvény elfogadása után több mint egy év telt el az első nemzetiségi önkormányzati választások megtartásáig, melyek 1994 decemberében kerültek megrendezésre, míg az elektori gyűlésekre, a helyi nemzetiségi önkormányzatok tagjainak üléseire, amelyeken megválasztották az országos önkormányzatok tagjait, csak 1995 tavaszán került sor. Azóta megváltoztak a nemzetiségi önkormányzatok választásának szabályai, létrejöttek a területi önkormányzatok is, valamint megteremtődtek az oktatási és kulturális intézmények alapításának s átvételének anyagi feltételei először országos, majd később helyi szinten is. Megoldás született a nemzetiségek részvételére az országgyűlés munkájában is,

amit a kisebbségi törvény is rögzített, még ha a részvétel módja nem is teljesítette minden várákozásunkat. Ezzel a lehetőséggel azonban sikeresen élünk a jogszabályi környezet alakítása, egyesületeink, intézményeink, önkormányzataink működési feltételeinek folyamatos javítása érdekében. A nemzetiségi önkormányzati rendszer létrejöttének harmincadik évfordulója megfelelő alkalom működésük tapasztalatainak összegzésére. Arra, hogy értékeljük az eredményeket: mi működik jól, és mit kellene másképp csinálni.

A 2023 őszén megjelent népszámlálási eredmények is arra sarkallnak bennünket, hogy értékeljük az elmúlt időszakot és meghatározzuk az előttünk álló feladatokat. A 2022-es népszámlálásra közel két évig készültünk. A szlovák önkormányzatok képviselőivel, aktivistákkal való találkozásokon és minden lehetséges alkalommal szó esett a népszámlálás fontosságáról. Arról, hogy a szlovák nemzetiségüket megvallók száma nemcsak a nemzetiségi önkormányzati választások feltétele lesz a következő évtizedben, hanem egyesületeink, önkormányzataink, intézményeink anyagi támogatásának alapja is. A nemzetiségünkre vonatkozó eredmények nem váltották be az elvárásainkat, és nem tükrözik az egyes helyi közösségek tevékenységével vagy láthatóságával kapcsolatos tapasztalatainkat sem. A nemzetiségre, anyanyelvre, családi, baráti körökben használt nyelvre vonatkozó kérdésekre pozitívan válaszolók összessége tizenegy év alatt 15%-kal – 35 208-ról 29 881-re – csökkent. Ez a változás nem egyformán érintette a teljes szlovák nemzetiséget, egyes régiókban jobban, másokban kevésbé mutatkozott meg. Voltak hagyományos szlovák helységek, ahol enyhén emelkedett a szlovákok száma. Az összképet az is torzítja, hogy az északi megyékben számos, Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgár telepedett le, így a népszámlálási folyamatban regisztrálták őket, ugyanakkor ők nem vesznek részt a szlovák közéletben. Jelenlétük megmutatkozott a szlovák anyanyelvűek számának 9888-ról 10 123-ra növekedésében is. A következő időszak feladata az adatok részletes elemzése és az ezekből fakadó tevékenység irányának meghatározása lesz. Be kell látnunk ugyanakkor azt is, hogy vannak olyan globális és országos folyamatok, amelyeket aligha tudunk visszafordítani vagy jelentősen befolyásolni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne kellene reagálnunk a számok által tükrözött helyzetre.

Bizonyos kötelezettségek minden bizonnyal következnek mindebből a jövő évi nemzetiségi választások után felálló szlovák önkormányzatok számára is. A nemzetiségi választásokra június 9-én, a települési önkormányzati választásokkal és az európai parlamenti választásokkal egy időben kerül sor. Az elkövetkezendő hetekben-hónapokban egyesületeink feladata lesz megtalálni a megfelelő nemzetiségi önkormányzati jelölteket úgy a helyi, mint a regionális és országos szinten. Jelölő szervezeteink erőfeszítéseinek és kompromisszumos hozzáállásának köszönhetően a szlovák önkormányzatok az elmúlt időszakban pozitív és konstruktív légkörben fejthették ki tevékenységüket. A Magyarországi Szlovákok Szövetsége, a Magyarországi Szlovák Szervezetek Uniója és az Identita Szlovák Egyesület, amelyek a 2019-es választások előtt megállapodtak, hogy együttműködnek a választásokon és a választásokat követően is, az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlésében megtalálták a módját a közös munkának az együttesen meghatározott célok megvalósítása érdekében. Ez a tény kedvezően befolyásolta közéletünk hangulatát, és eredményeket hozott számunkra szlovák nemzetiségünk elismertsége terén itthon és külföldön egyaránt. Köszönet illet mindenkit, aki ehhez hozzájárult. Reméljük, hogy jelölő szervezeteink képviselői megtalálják módját annak, hogy továbbra is „egy irányba húzzunk”.

A 2023 őszén megjelent népszámlálási eredmények is arra sarkallnak bennünket, hogy értékeljük az elmúlt időszakot és meghatározzuk az előttünk álló feladatokat.
